HASEN BİN ABDULLAH SAYRAFÎ

Nahiv, kelâm, hadîs, fıkıh, kırâat ve edebiyat âlimi. Künyesi Ebû Sa’îd olup, ismi, Hasen bin Abdullah bin Merzubân’dır. Basra Körfezi sahillerinde bir şehir olan Sayrafda doğduğu için Sayrafî nisbet edildi. Babası, Behzad adında bir mecûsî idi. Sonradan müslüman olup, Abdullah adını aldı. 280 (m. 893) yılında doğan Sayrafî, 368 (m. 978) yılında Bağdâd’da vefât etti. Hayzerân kabristanına defn edildi.

İlk tahsiline, doğduğu şehirde başlayan Sayrafî, Zenc isyanı dolayısıyle oraya gelen, Asal bin Zekvân ve Ebû Zekvân Kâsım bin İsmail’den ders alarak başladı. Yirmi-otuz yaşlarında iken Amman’a gitti. Orada Hanefî mezhebi fıkhını öğrendi. Ehvan bölgesinde Asker’i Mükrem’e gitti. Orada Muhammed bin Ömer Saymirî ile tanışıp, Muhammed bin Mübremân’dan nahiv ilmini öğrendi. Bağdâd’da Ebû Bekr İbni Düreyd’den lügat ve nahiv öğrendi. Bu âlimin en meşhûr râvilerinden biri oldu. Kırâat ilmini Ebû Bekr bin Mücâhid’den, nahiv ilmini de Ebû Bekr Serrâc’dan okudu. Sayrafi’nin hocaları arasında; fıkıh âlimi Muhammed bin Ebü’l-Ezher Bûşencî, fıkıh âlimi Ebû Ubeyd bin Harbeveyh ve Abdullah bin Muhammed bin Ziyâd Nişâbûrî ve daha birçok âlimin de bulunduğu bildirilmektedir.

Basra dil mektebinin, zamanındaki imâmı olan Sayrafî, hadîs, fıkıh, kırâat, hesap, hendese, ferâiz, kâfiye ve arûz ilimlerinin çeşitli dallarında ilim sahibi oldu. Bağdâd’ın doğu bölgesi olan Rasâfe’de oturup, elli sene namaz kıldırdı. Bağdâd kadılığına ta’yin edildi. Yıllarca sağlam hükümler verip, insanların huzûrla yaşamalarına vesîle oldu. İnsanların çeşitli konulardaki suâllerine yerinde cevaplar verdi. İslâm âleminin çeşitli bölgelerinden kendisine mektûblarla sorular sorulurdu. Bunların arasında devlet adamları ve vezirler de vardı. Sâmanoğulları emîri Nûh bin Mensûr, Sayrafî’ye yazdığı bir mektûbuna dörtyüz suâl eklemiş ve cevaplandırılmasını istemişti.

Geceleri ibâdet eder, gündüzleri oruç tutardı. Kırk yıl, haram olan günler hariç, devamlı oruç tuttu. Günahlardan çok sakınır, harama düşmek korkusundan şüphelilere yaklaşmaz, hattâ mübahların çoğunu da terk ederdi. Kâdılıktan ücret almaz, meclisine çıkmadan önce, çok güzel olan hattıyla on yaprak yazar, bunları satar ve aldığı para ile geçimini temin ederdi. Ölümden bahsedilince ağlamaya başlar, yemekten içmekten kesilirdi. Yaşıtlarından birini görüp de, onda yaşlılık alâmeti görünce teselli bulurdu. Her zaman Allahü teâlânın kullarına hizmet için çalışır, O’nun rızası olmayan hiçbirşeye el uzatmazdı.

Verdiği güzel hükümlerle, insanların rahat yaşamaları, güzel nasîhatleriyle doğru yoldan ayrılmamaları ve doğruyu bulmaları için çalışan Ebû Sa’îd Sayrafî’den birçok âlim ilim öğrendi. Talebelirinin bir kısmı da, kendi hocaları idi. Bunlardan İbn-i Düreyd nahiv ilmini, İbn-i Serrâc ve Mübermân da kırâat ilmini ondan öğrendiler. Kâdı’l-kudât Ebû Muhammed bin Ma’rûf, Hüseyn bin Ca’fer Hâlis, Muhammed

bin Abdülvâhid bin Ruzmer ve Ali bin Eyyûb gibi âlimler de ondan ilim öğrendiler.

Eşsiz ilmini, insanlara kitâblarıyla da öğretmek için gayret sarf eden Ebû Sa'îd Sayrafî, pekçok kıymetli eser yazdı. Daha önce bir benzeri yazılmamış olup sonra gelenler için bir çığır açmış olan, Şerh-i Kitâb-ı Sibeveyh adlı eseri çok meşhûrdur. Şerh-üd-düriyye, Elifât-ül-kat' vel-vasl, oğlu Yûsuf'un, tamamladığı el-İknâ' fi'n-nahv, Şerh-i Şevâid-i Sibeveyh, Medhal ilâ Kitâb-ı Sibeveyh, el-Vakf fil-İbtidâ, San'at-üş-şiir ve'l-belagâ, Basra nahiv âlimlerine dâir bilgiler veren Ahbâr-ün-nahviyyîn-il-Basrîyyîn adlı eserler, onun kitapları arasındadır. Sayrafî'nin elyazması olan, pek güzel yazıları ile süslü eserleri de ayrı bir değer taşımaktaydı. Onun hattından çıkan kitaplar, asıllarından daha yüksek fîata satılırdı. Eserlerinden "Şerh-i Kitâb-ı Sibeveyh", Mısır'da 1317 (1899) yılında muhtasar olarak basılmış, Almanca tercümesi de 1894'de yayınlanmıştır. Kitâb-ı Sibeveyh'te geçen beyitlerin şerhi olan "Şerh-i Şevâhid-i Kitâb-ı Sibeveyh" adlı eserinin 443 (1051) tarihli bir nüshası, Topkapı Sarayı Kütüphânesi Üçüncü Ahmed kısmı, 2601 numarada mevcûttur. "Ahbâr-ün-nühât-ül-Basriyyîn" adlı eserinin 367 (986) tarihli bir nüshası da Süleymâniye Kütüphânesi Şehîd Ali Paşa kısmı 1842 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Bu son eser, "Ahbâr-ün-nahviyyîn-il-Basrîyyîn" adıyla 1936'da neşredildi.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Vefeyât-ül-a'yân cild-2, sh. 78

2) Mu'cem-ül-müellifîn cild-3, sh. 242

3) Bugyet-ül-vuât cild-1, sh. 507

4) Şezarât-üz-zeheb cild-3, sh. 65

5) Mitâh-üs-se'âde cild-1, sh. 173

6) Târîh-i Bağdâd cild-7, sh. 341